

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Bojové sporty z aktérské perspektivy

Tomáš Hora

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Bojové sporty z aktérské perspektivy

Tomáš Hora

Vedoucí práce:

PhDr. Tereza Zíková, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé práce PhDr. Tereze Zíkové PhD. Za pomoc, ochotu, cenné rady a připomínky, které mi během jejího zpracování poskytovala. Zároveň bych rád poděkoval také všem respondentům za jejich vstřícný přístup a obětovaný čas při účasti na mém výzkumu.

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE.....	3
2.1 Identita	3
2.2 Skupinová identita	6
2.3 Socializace.....	8
2.4 Sport a kickbox	10
2.5 Subkultura	13
3 PRAKTICKÁ ČÁST	17
3.1 Metodologie.....	17
3.1.1 Zúčastněné pozorování	18
3.1.2 Polostrukturované rozhovory	19
3.1.3 Otevřené kódování	20
3.1.4 Výzkumný vzorek.....	21
3.1.5 Atomgym Plzeň.....	22
3.2 Analýza dat	23
3.2.1 Cíl výzkumu, výzkumné okruhy témat	23
3.2.2 Interpretace dat	24
3.2.2.1 Význam sportu a motivace ke sportu	24
3.2.2.2 Identita, skupinová identita, hodnoty.....	26
3.2.2.3 Postoje	30
3.2.2.4 Subkultura ano či ne?	32
4 ZÁVĚR	34

5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	36
6	RESUMÉ	39
7	SEZNAM TABULEK.....	40
8	PŘÍLOHY	41

1 ÚVOD

Téma bakalářské práce jsem zvolil na základě svých zájmů, jelikož o sportu a zejména o aktivitách pojících se s bojovými sporty se dá říci, že tvoří část mého života. Sport v dnešní post-moderní společnosti představuje nejen pohybovou aktivitu, ale i životní styl, který má vliv na utváření osobnosti. Zajímavé je, že většina jedinců jej bere pouze za fyzickou a duševní soutěživou činnost, vykonávanou za účelem zlepšení zdravotního stavu, zábavy, rekreace, vítězství, je snahou o získání dokonalosti a zručnosti, což je pouze chápání na úrovni obecné. Sport formuje člověka jak po stránce vizuální, tak po psychické či morální. Buduje jeho charakterové vlastnosti a díky interakcím s ostatními i interpersonální vztahy.

Cíl práce spočíval v identifikování charakteristik skupinové identity, sdílených hodnot, postojů, názorů a zájmů členů skupiny vykonávající fullcontactní styl kickboxu. Hlavní zájem v rámci výzkumu tvořila role sportu jako socializačního činitele, nástroje, který působí na jedince v rámci této specifické skupiny. Velice významné bylo sebeidentifikování respondentů a jejich názor na kickbox coby „násilný“ sport. Hlavním nástrojem pro porozumění zkoumaného tématu byl kvalitativní výzkum s jeho metodami zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů. Prostřednictvím analýzy získaných dat představím, zda se dají tyto aktéři specifikovat jako subkultura či jiný kolektivní pojem vyplývající z určitého konceptu. Praktická část práce obsahuje také kapitoly týkající se vymezení samotného kvalitativního výzkumu jeho metod, dále otevřeného kódování, výzkumného vzorku a klubu bojových sportů Atomgym Plzeň.

V úvodu práce kvalitativnímu výzkumu předchází teoretická část, v níž vymezují pojmy (identita, skupinová identita, socializace, subkultura) týkající se sportovní skupiny a sportu obecně. Většina bojových sportů je určitým způsobem provázána. Techniky z jednoho sportu se prolínají

s technikami z druhého. Spojením vznikají nové druhy, které se v poslední době stávají stále více atraktivní. Na druhou stranu máme druhy bojových sportů, jež v takřka nezměněné podobě přetrvávají v čase už od dob před naším letopočtem. Právě proto jsem se rozhodl do teoretické části práce začlenit i něco málo z historie bojových sportů.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

2.1 Identita

Stěžejní prací v teorii sociální identity je bezesporu tvorba H. Tajfela. Ten nejen zkoumal identitu jako takovou, ale nahlížel na ni především z perspektivy chování mezi skupinami a sociálním sebepojetím. Jednotlivci jsou dle něj skrze interakce silně motivováni k udržení pozitivního sebeobrazu. Díky této snaze následně vznikají i diskriminace a předsudky (Hogg, Abrams 2003: 412).

Ze sociologického hlediska lze pojem identita v konstruktivistickém pojetí chápat jako jeden z hlavních prvků subjektivní reality jedince. Identita vzniká prostřednictvím sociálních procesů. Vliv na další dění identity jako například její udržování či přetváření mají sociální vztahy. Svou roli při utváření identity jedince hraje i sociální struktura, do které se jedinec narodil. Tato struktura se může napříč historií znatelně měnit. Jinými slovy by se dalo říci, že identita je výsledným produktem vztahu jedince a struktury. Identitu nelze zkoumat bez kontextu, vždy musí být pozorována s ohledem na sociální realitu ovlivňující danou identitu. (Berger, Luckmann 1999: 170-172).

Osobní identita může být na nejobecnější rovině považována za určité vědomí toho, kým člověk jako individuum je. Identita se nevztahuje jen k jedné entitě. V rámci sociální reality jedinec mění nejrůznější role, a to nejen v rámci časové distinkce nýbrž i synchronně. Typickým rysem identity však je, že jedinec, i přesto neztrácí vědomí sebe samého. Identita není spjata s momentálním stavem, v jakém se jedinec nachází. Je budována v rámci dlouhé doby, je to proces celoživotní. Identita není jevem trvalým, můžeme se setkat s její přeměnou či v extrémních případech k jejímu úplnému zhroucení (Šubrt 2008: 120).

Velmi radikální při řešení problematiky identity jsou teorie Becka a Baumana. Ti popisují člověka jako víceméně izolované individuum, jelikož

podle nich dochází v postmoderním světě k mizení intimních mezilidských vztahů komunit. Vytrácí se tak lidské společenství, které zaručovalo člověku ukotvení, zařazení a potvrzení vlastního sebeobrazu (Šubrt 2008: 127). Na tuto představu bezesporu navazuje Giddens. Ten uvádí, že nedochází k vytrácení identity, ale k její významné přeměně. Změnu spatřuje ve vzniku nového přátelského vztahu, jenž nazývá „čistý vztah“. Čistý vztah se týká takové situace, kdy *„osoby vstupují do sociálního vztahu kvůli němu samotnému, pro to, co může každá osoba získat ze spojení s jinou osobou a co přetrvává, jen dokud si obě strany myslí, že každé z nich toto spojení poskytuje dostatečnou satisfakci, aby v něm zůstávaly“* (Giddens 1992: 58). Intimní vztahy v dnešní postmoderní době nejsou tedy jen jakýmsi zdrojem identity, nýbrž místem, které explicitně vyžaduje její uvědomování a problematizaci.

Mezi texty pracujícími s identitou představují výraznou dominantu zejména analýzy E. Goffmana. Ty se týkají z velké části identity ve vztahu k jednání. Zabývá se, jakým způsobem identita vstupuje do každodenního života. Goffman rozlišuje tři typy identity. První je identita ega, která nejvíce odpovídá obecnému chápání identity. Chápe ji jako *„subjektivní pocit vlastní situace a vlastní kontinuity a charakteru, který člověk získává v důsledku svých různých sociálních zkušeností“* (Goffman 2003: 123). Další identitou je identita sociální. Nositel sociální identity je skrze určité atributy ostatními zařazen do jakési sociální kategorie. Neobsahuje tedy přímo prvek subjektivity, na druhou stranu jedinec o ní zpravidla dobře ví, takže se promítá do jeho identity ega. Třetí typ identity vyjadřuje osobní identita. Ta znamená přesné identifikování určité osoby (Šubrt 2008: 131).

Je předpokládáno, že odpověď na otázky, kdo jsem a proč, je pro člověka bytostně důležité. Jak je výše uvedeno, sociální identita je ovlivněna množstvím aspektů. Jinak tomu není ani v případě sportu, který se bezesporu v postmoderní společnosti stává jedním z nich. Sport se pojí s celou řadou důležitých myšlenek a významů, které hrají podstatnou roli v sociálním životě jedince. Studování sportů ve společnosti je důležité

i proto, že se pojí s tím, jak lidé přemýšlejí a nahlíží na svět kolem sebe (Coakley 2004: 12).

Identita vztahující se svým charakterem ke sportu je významným prostředkem, jímž se jedinec může odlišovat od druhých. U sportu obvykle hlavní složku tvoří jeho kompetitivní část, avšak co se týče sportu a jeho vlivu na identitu platí zde odlišná pravidla. Pro nástin tohoto tvrzení nám poslouží příklad ze středních vrstev společnosti, kdy se majetnější jedinci přidávají do nejrůznějších golfových a tenisových klubů. Přidání do klubu nemusí obnášet žádnou souvislost se soutěživostí, jedince nemusí příliš ani bavit, ale prostřednictvím takového typu sportu, chce jedinec vyjádřit, že se identifikuje s určitou vrstvou. Takovýto jedinec se chce stýkat s lidmi spadající do stejné vrstvy a dávat, tak najevo svou prestiž (MacClancy 1996: 2-3).

Sport zároveň nemusí odrážet pouze jedinou sociální identitu, může být synonymem pro více sociálních identit probíhajících současně v daný moment, ale může se také projevat pouze sezónně či vědomě. Tato identita může také postupem času projít určitým vývojem a přetransformovat se v identitu zcela novou. V tomto smyslu je nutné podotknout, že u každého jednotlivého sportu není nejpodstatnější jeho obsah, důležitější je, jaká kategorie prostřednictvím tohoto sportu vzniká. Sport neodhaluje jen sociální hodnoty, je to hlavní prostředek, skrze který dochází k jejich vyjádření. Jinými slovy prostřednictvím sportů dochází k produkci prostoru, a to potenciálně komplexním způsobem (MacClancy 1996: 3-4).

2.2 Skupinová identita

„Jen individuum je schopno myšlení. Bylo by však chybné z toho vyvozovat, že všechny ideje a pocity, které individuum ovládají, mají původ v něm samém, a že by mohly být adekvátně vyloženy jedině na základě jeho vlastní životní zkušenosti. Nejsou to lidé jako takoví, kteří myslí, nýbrž lidé v určitých skupinách“ (Mannheim 1991: 56-57).

Společenství a kolektivní identifikace jsou jedny ze základních stavebních kamenů koncepčních rámců sociologie a sociální a kulturní antropologie. Sociální skupina je jedna z forem, do kterých se lidé sdružují. Její členové jsou živými aktéry, vnímající sami sebe a druhé. Hlavní podstatou sociální skupiny není jen často uváděná podobnost jedinců, ta sama k jejímu vytvoření nestačí, ale především vzájemná sociální interakce, jejímž důsledkem je sociální integrace (Novotná 2010: 7).

Jenkins ve své knize *Social Identity* píše, jak skrze subjektivismus a objektivismus může dojít ke zdání, že existují dva odlišné typy kolektivity a kolektivní identifikace. První spočívá v okamžiku, kdy člen skupiny sám sebe identifikuje jako jejího člena. Ví tedy kým je. Druhá tkví v ignoraci členství nebo dokonce kolektivní existence. Dá se říci, že v prvním případě dochází k uznání identity členem skupiny, zatímco ve druhém k přiřazení od pozorovatelů (Jenkins 2008: 104).

Výše zmíněný stav, při kterém jedinec nabývá vědomí sounáležitosti se skupinou, se nazývá procesem identifikace. Během něj získává člen skupinovou identitu. Proces identifikace se může vyvíjet různými způsoby a také po jeho uplynutí může nastat několik odlišných situací:

- osvojení skupinové identity jako hlavní. „Já“ je nahrazeno „my“,
- skupinová identita je osvojena jedincem jako jedna z mnoha,

- osoba předstírá z různých důvodů uznání identity a získává skupinovou kvaziidentitu (tzn. nepravou identitu),
- skupinová identita není osvojena, proces identifikace neproběhl úspěšně (Novotná 2010: 31).

Ať už proces identifikace dopadne jakkoliv, je nepopiratelné, že ovlivňuje předchozí identitu. Člen tedy nikdy neopouští skupinu stejný, jaký byl při příchodu do ní (Novotná 2010: 31).

Sport hraje významnou roli v utváření společnosti. Ovlivňuje život kolem nás a u mnohých i „v nás.“ Když se sportujícího člověka zeptáte, co mu kolektivní sport přináší, tak s velkou pravděpodobností uslyšíte odpověď typu: „Možnost se někam pevně začlenit“. Jako příklad bych uvedl sportovní tým. Jeho struktura je provázaným souborem sociálních vazeb, vztahů, rolí a norem, jejichž základem je post jedince v týmu. Tým je utvářen skrze interakce těchto jedinců, kteří jsou na sobě vzájemně závislí. Motorem sportovního týmu je společný cíl, na jehož dosažení je třeba spolupracovat. Další důležitou roli hraje spolu s interpersonálními vztahy komunikace. Styl komunikace je velice specifický pro každou skupinu. Mohou v ní vznikat nejrůznější přezdívky, pojmenování věcí, jevů, technických cvičení. Člen kolektivu prostřednictvím interakcí utváří dichotomii „my – oni“ čímž dochází k uvědomění si skupinové identity (Sekot 2006: 50-85).

Účast v určitém sportovním kolektivu může být dána a preferována z různých důvodů. Největší vliv mají bezesporu demografické charakteristiky (věk, pohlaví). Význam však nelze odepřít i socioekonomickému postavení. Sociální diferenciaci společnosti se pojí s diferenciací životního stylu, a tak jsou určité sporty pro dané vrstvy více či méně prestižní. Sport nabývá symbolického statusu, který demonstruje příslušnost jeho aktivního vykonavatele (Sekot 2008: 43).

Zcela jiným prostředím, kde socioekonomický status nemá velký vliv je fanouškovské prostředí. Fandové se nejčastěji orientují na jeden

sport, ve kterém se identifikují s oblíbeným klubem. V moderní době se z divácké masy stává vnitřně strukturovaná volně rozptýlená skupina. Jejich identita se projevuje v každodenním životě. Můžeme vidět klubové samolepky na autech, vlajky visící z oken domů, davy lidí sladěných v klubových barvách. Ať už se jedná o dresy, šály, čepice nebo se ulicemi line klubová hymna, skalní fanoušci doopravdy vytvářejí skupinovou identitu, kdy každý má svojí pozici, každý hraje svoji roli a především se opět vytváří ona kategorie „my“ vs. „oni“ (Sekot 2008: 148-149).

2.3 Socializace

Pojem socializace pochází z latinského slova *socialis*, což znamená družný, spojenecký, manželský. V dnešní době představuje *„komplexní proces, v jehož průběhu se člověk jako biologický tvor stává prostřednictvím sociální interakce a komunikace s druhými sociální bytostí schopnou chovat se jako člen určité skupiny či společnosti“* (Velký sociologický slovník 1996: 1012). Giddens ve své knize *Sociologie* (Giddens 1999) označuje socializaci za *„proces vývoje od stadia bezmocného novorozence až po osobu, která si dobře uvědomuje sebe samu a orientuje se ve své vlastní kultuře“* (Giddens 1999: 39).

Výše zmíněná citace Giddense by po vyjmutí z kontextu a následném nerozvinutí mohla vyvolat dojem, že socializace je v podstatě jakýsi jednosměrný „programovací“ proces. To není v žádném případě pravda. Jedná se o nesmírně široký termín, který se nevyvíjí jen jedním směrem. Obsahuje kategorie jako je zpětná socializace, resocializace, anticipující socializace.

Zpětná socializace představuje situaci, v níž jsou nazpět socializované osoby ovlivňující druhé. Příkladem může být vztah dítě-rodíč, při kterém dochází ke zpětné socializaci rodičů ze strany dětí, a to zejména ve formě trávení volného času, technických dovednostech, stravovacích návycích. Subjektivní pocity nedostatku, tedy potřeby, tvoří

spolu s nároky část každého člověka. Díky této části vzniká zpětná socializace zaměřena na ty, kteří se o nás starají (Sekot 2006: 47).

Další důležitou kategorií je resocializace. Ta představuje „stav opouštění původních vzorců chování a přijímání nových vzorců, jako součástí zásadních životních změn v životě jedince“ (Schaefer, Lamm 1995: 610). Resocializovaného jedince například představuje vrcholový sportovec, který se rozhodl ukončit svoji sportovní kariéru a následně se učí „obyčejnému“ životnímu rytmu.

U pojmu skupinové identity bylo uvedeno, že kolektivy a různé skupiny jsou základními kameny společnosti. Proto přikládám význam zde také nastínit proces anticipující socializace, jenž se skupinovou identitou přímo souvisí. „*Anticipující socializace je procesem, jímž si jedinec vstřícně osvojuje normativní a hodnotový systém a vzorce chování a napodobuje chování a verbální projevy členů skupiny, fungující jako míra hodnocení vlastního chování, postojů, aspirací, životního způsobu, ambicí, zjevu apod.*“ (Sekot 2006: 48).

Ať už socializace spočívá v jakékoliv podobě, je celoživotní záležitostí, bez které společnost nemůže existovat. Její absence by vedla k rozpadu, a to především díky nešíření základních norem a hodnot následujícím generacím.

Proces socializace je spjat s nejrůznějšími aktivitami, výjimkou není ani sport. Přestože představy o důsledcích sportovních aktivit se mezikulturně liší, je přesvědčení, že sport určitým způsobem utváří povahové rysy jedince zřejmé v mnohých z nich (Coakley 2004: 107). Socializace sportem je komplexní proces, díky kterému dochází k osvojování hodnot, postojů a názorů. V širokém měřítku je za platné bráno tvrzení, že sport člověka naučí správným hodnotám, hrát fair play, sebe-disciplíně, bojovnosti, kolektivitě, cílevědomosti, naučí ho prohrávat (Frey, Eitzen 1991: 506). Tyto schopnosti a mnohé další nemusí být využity jen v oblasti sportu, ale i mimo ni.

V mnoha případech je právě sport zdrojem uznání, obdivu, ale zároveň může utvářet jakousi bariéru vzniku osobních vztahů. V případě vrcholových sportovců se lze často setkat s vysokým sociálním statutem, s vytvářením neintimních racionalizovaných vztahů, a také s udržováním spíše patriarchálních vztahů se ženami. Socializace sportem má dále za následek posilování maskulinních představ o přírodní a biologické předurčenosti mužských výsad. Při řešení této problematiky pohlaví přijímá roli sociálního konstruktů a sport silně stimuluje sociálního prostředí. Je zřejmé, že vztah obou pohlaví ke sportu je ve většině případů odlišný (Sekot 2008: 40).

Ve skutečnosti, je dopad všech našich zkušeností v oblasti sportu zprostředkován v sociálních a kulturních souvislostech, v nichž žijeme. Taktéž nesmíme opomenout jedinečnost lidské individuality a lidského chování. *„Proto i účast na sportovních aktivitách je sociálně konstruovaný proces, zprostředkovaný převládajícími kulturními, sociálními, politickými a ekonomickými vztahy a vědomím kolektivní reflexe jeho účastníků“* (Sekot 2008: 40). Sport je tedy spíše jakési dějiště socializační zkušenosti, podléhající širšímu kontextu sociálních vztahů.

2.4 Sport a kickbox

Sport na obecné rovině chápeme jako fyzickou a duševní soutěživou aktivitu, vykonávanou za účelem rekreace, soutěže, zábavy. Snažíme se prostřednictvím něj dosáhnout dokonalosti a zručnosti. Je konstruktem, produktem lidské společnosti, a tak se stal nedílnou součástí lidské kultury. Jeho nezbytným komponentem je soutěž, ovšem to již dávno není jeho jedinou podstatou. Sport se postupem času stal velmi provázanou institucí, ve které je skryto mnoho významů a plní nejrozličnější funkce. V dnešní době se sport stává stále frekventovanějším pojmem v každodenním životě mnohých z nás. Vytvořil se z něj fenomén, hrající významnou roli v rovině sociální, ekonomické i kulturní. Na jedné straně je ztělesněním krásy, radosti z pohybu, výkonu, zdraví a na straně

druhé obsahuje stinné stránky dnešní společnosti, jimiž jsou komercializace, doping, konzumní způsob života, rasismus, korupce či násilí (Sekot 2006: 7). Kendall Blanchard ve své knize *The Anthropology of Sport* uvádí, že není vůbec jednoduché sport definovat či rozeznat a často dochází k záměně s hrou. Přičemž sport je dle něj mnohem více specializovaný. (Blanchard 1995: 27-30).

Jak již bylo zmíněno výše „sport je přímo osudově provázán s kulturou dané společnosti. Je tak výrazem specifických představ, idejí, hodnot a perspektiv, prostřednictvím kterých lidé zaujímají svoje postavení ve světě, hledají své místo v něm, vysvětlují si jeho fungování, poměřují míru důležitosti věcí kolem sebe“ (Sekot 2006: 15).

Sport je jedním z pozoruhodných a specifických znaků života člověka. Velmi zajímavá je jeho rozmanitost, kdy si člověk může vybrat z velkého množství tělesných aktivit. Jednou jeho větví jsou i bojové sporty. Ač to může vypadat absurdně, bojové sporty mají velice dlouhou historii. Kořeny sahají až do doby 4. tisíce př. n. l., kdy se muži z Řecka, Mezopotámie či Egypta utkávali v zápase a dokonce i v pěstních soubojích. Výkon těchto mužů byl veřejnou manifestací bojovnosti, síly ba dokonce odvahy. Postupem času se takové zápasy stávaly nedílnou součástí ceremoniálů, lidových zábav nebo vojenského výcviku. Bojové sporty byly a jsou i přes svoji „agresivitu“ populární (Olivová 1989: 61).

Mezi bojové sporty či umění se řadí celá řada nejrůznějších druhů těchto aktivit. Většina z nich je kombinací již starších technik, které se inovují a doplňují, zejména pro zvýšení popularity. Jedním takovým sportem je i kickbox. Kickbox je bojový sport, při němž se k porážce protivníka využívá kombinace bojových kopů a boxerských úderů. Zápas probíhá pouze v postoji, a proto po pádu na zem je boj přerušen. Provozuje buď ve formě plnokontaktního sportu (full-contact), nebo jako aktivita pro zlepšení fyzického i psychického zdraví. Ve verzi full-contact je závodník oděn pouze do specifických trenýrek. Pro svoji ochranu se používají chrániče zubů, omotávky rukou, boxerské rukavice, suspensor.

U amatérských zápasníků je ochrana ještě zvýšena skrze chrániče holení, kolen, případně helmu (Pavelka, Stich 2012: 46).

Termín kickbox je velmi široký. Skrývá se pod ním mnoho variací bojových umění jako např. japonský (K-1), americký, indický, barmský nebo francouzský kickbox. Nejvíce preferovaný a na turnajích upřednostňovaný je styl japonský, zvaný později K-1. Zápas probíhá ve třech třiminutových kolech, v nichž jsou povoleny kromě boxerských úderů, kopů na hlavu a trup také kopy kolenem či kopy na stehna tzv. low-kicky (Pavelka, Stich 2012: 49).

Co se týče historie tohoto sportu, tak v ní hrají největší roli jména Tatcuo Jamada mistr karate a Osamu Noguči promotér boxerských zápasů, kteří stáli v 60. letech 20. století u zrození kickboxu jako takového. Základem byl jejich zájem o karate, tak o muay-thai, což vedlo ke kombinaci těchto dvou sportů a vytvoření zcela nového bojového sportu, který Noguči v roce 1966 pojmenoval kickbox. Následná léta se nesla na vlně obrovského zájmu o tuto aktivitu a to zásluhou především jeho medializace. Bohužel jak rychle zájem přišel tak i odešel. Dalším zlomem byl rok 1993, kdy Kazujoši Išiji organizoval zápasy K-1 se speciálními kickboxovými pravidly. To přineslo popularitu a tento sport spolu s těmito pravidly se rozšířil do Evropy, Ameriky, Austrálie (Pavelka, Stich 2012: 47-48). Poslední léta by se dala nazvat snahou o návrat na trůn, a to hlavně proto, že finanční krize a odchod největších hvězd do sportovního důchodu zapříčinili úpadek zájmu o K-1. Současná situace na poli bojových sportů však napovídá tomu, že k žádnému návratu nedojde, jelikož trůn je obsazen. 21. století ovládl fenomén „brutálních“ ultimátních zápasů zvaný MMA (mixed martial arts).

2.5 Subkultura

Pojem subkultura je složeninou z latinského „sub“, což znamená „pod“ a ze slova kultura. Touto kombinací vzniká hierarchie, která není nikterak jednoduchá, jelikož již definice termínu kultura je značně problematický. Pro nadefinování subkultury bych si vypůjčil slova z Velkého sociologického slovníku, kde ji popisují jako *„soubor specifických norem, hodnot, vzorů chování a životního stylu charakterizující určitou skupinu v rámci širšího společenství, případně tzv. dominantní či hlavní kultury, již je tato skupina konstitutivní součástí“* (Velký sociologický slovník 1996: 1248). Nejdůležitějším atributem subkultury je viditelný znak, díky kterému jsou jedinci začlenění a především odlišeni od dominantní kultury. Toto odlišení vzniká na základě nejrůznějších činitelů, těmi jsou nejčastěji např. etnická příslušnost, sociální stratifikace, náboženství, deviantní chování, městský způsob života. S tím souvisí pojem „subkulturní kapitál“, se kterým přichází Sarah Thornton. Sarah Thornton vychází z teorií Pierra Bourdieu (Bourdieu 1998), přičemž „subkulturním kapitálem“ má na mysli získané znalosti a komodity členů subkultury, prostřednictvím nichž si zvyšují svůj status a odlišují se od členů ostatních skupin (Thornton 1997: 202). Čím vyšší subkulturní kapitál, tím vyšší pozice v rámci subkultury jedinci náleží.

Existuje mnoho pohledů, názorů a definic subkultur, kdy někteří autoři přichází s vlastním pojmoslovím. Pro potřeby předkládané práce je využitelný koncept městské kmeny¹ z roku 1985, se kterým přišel francouzský sociolog Michel Maffesoli. Tento pojem podle něj vystihuje malé skupiny lidí, kteří sdílejí společné zájmy v městských oblastech. Členové těchto relativně malých skupin mají tendenci mít podobný pohled na svět, oblečení, styl a vzory chování. Jejich interakce jsou převážně neformální nebo vzniklé na základě emocí. Ve většině případů se jedná o mladší osoby se sdílenou identitou. Celá jejich ideologie je odrazem toho co mají rádi nebo naopak co nesnáší. Koncept francouzského sociologa

spočívá v rozbití mas a jejich následné tribalizaci. (Maffesoli 1996: x). Na Maffesoliho následně o několik let později navazuje Ethan Watters. Ten městské kmeny blíže specifikuje jako nesezdané jedince ve věku 25 – 45 let, kteří se shromažďují v zájmových skupinách. Užívají si městský životní styl, představující alternativu k tradiční rodinné struktuře. V práci Ethana Watterse hrají význam pojmy jako přátelství, věrnost, emoce spíše než vztah politický a třídní, který se řeší ve starších pracích o subkulturách. Duch spolupráce, vzájemného spoléhání jeden na druhého přítomný v těchto skupinách přátel je v jeho díle prezentováno jako návrat ke společným americkým tradicím, které existovaly ještě před moderními pracovními návyky dnes individualistické americké společnosti (Watters 2004: 1-3).

Identifikování subkultury se může zdát v některých případech velice jednoduché, jelikož viditelný znak představující styl často pochází z oblasti extravagance. Styl představuje specifickou složku, která vytváří kategorizaci. Každá nová subkultura zakládá nové trendy. Skupiny prostřednictvím stylu odhalují svoji skrytou „tajemnou“ identitu a sdělují své zakázané významy (Hebdige 2012: 155-165). Ať už se jedná o kombinaci extravagantního oblečení, tance, jazyku (argot), hudby či vizáže všechny tyto znaky jsou plné symbolů. *„Například výběr běžného oblečení průměrného muže nebo ženy na ulici omezují jejich finanční možnosti, „vkus“, jejich vlastní požadavky a další, a tento výběr je bezpochyby významuplný. Každá kombinace má své místo ve vnitřním systému diferencí – konvenčních způsobech diskurzu oblékání, který vždy odpovídá příslušné skupině sociálně určených rolí a možností“* (Hebdige 2012: 155-156).

---

¹ V původním znění „urban tribes“

Onen viditelný znak však není jediným atributem identifikace. Ken Gelder navrhl šest klíčových způsobů, jak lze subkultury rozpoznat prostřednictvím svých postojů:

1. mají často negativní vztah k práci,
2. negativní nebo ambivalentní vztah k sociálním třídám,
3. mají vztah k území (ulici, klubu), spíše než k nějakému majetku,
4. pohybují se mimo domov, dávají přednost jiným vztahům než rodinným,
5. preferují stylistickou extravaganci (s některými výjimkami),
6. odmítají banality, každodennosti běžného života a masovost (Gelder 2007: 66-90).

Jak již bylo zmíněno v úvodní definici, základním stavebním kamenem subkultur jsou normy, hodnoty, postoje, způsoby chování a porozumění jejich členů. Velmi významnou oblast však tvoří i členové samotní, jelikož právě oni jsou nositeli daných specifik. Bylo by však mylné brát členy subkultury jen za jakési pasivní aktéry, kteří hodnoty pouze přijímají nebo symbolizují. Pravdou je, že i oni sami normy utvářejí a ovlivňují svým jednáním. Subkultury tedy představují neustále se vyvíjející skupiny, přičemž největší změny způsobují interakce s lidmi mimo subkulturu (Fine, Kleinman 1979: 6-15).

Jednotlivé subkultury se projevují specifickými způsoby a výjimkou není ani oblast sportu. Největší pozornost co se týče sportovních subkultur je vyvíjena ze strany interakcionalistického výzkumu, který se zabývá, tím jak lidé v běžném životě definují jejich sociální reality jakožto smysluplné a jednají na základě sdílených nebo naučených způsobů v nahlížení na sebe, druhé a sociální svět (Atkinson, Young 2008: 32) Na poli sportu stojí za zmínku zejména dvě nejvýraznější subkultury spojené se sportovní aktivitou. První je hooligans. Jedná se o radikální, především fotbalové fanoušky, kteří se organizují za účely fyzických střetů s fanoušky jiných klubů. Vedle násilí je programem hooligans také

konzumace alkoholu. Dá se říci, že se jedná o pouliční gangy, jejichž činnost nemá často nic společného s fanděním na stadionu, ale spíše s domluvenými hromadnými rvačkami. Důležité je, že i tak divoká a násilná subkultura jako jsou hooligans má určitou strukturu, nepsaná pravidla a nemalá část členů má i vysokoškolské vzdělání. Oděni jsou buď do barev oblíbeného týmu, nebo přejímají image skingeads (holá hlava, letecká bunda – bomber, těžké vysoké boty). Další jsou „skejtáři“ (skate-freaks), což je skupina související se skateboardingem. Filosofii „skejtáků“ je svoboda, radost z pohybu, zkoušet hranice svých možností. Typický oděv představují volné kalhoty, velká trička, mikiny s kapucí, velké sportovní boty a kšiltovky.

Subkultur spojených se sportem je velké množství, protože sport pro člověka představuje určitou ideologii, určitou vizi reality (srov. Berger-Luckmann 1999). Sport je bezesporu pole, které si zaslouží zájem pozornosti a to hlavně díky tomu, že poskytuje mimořádně zajímavou cestu k přehodnocení a rozšíření významu subkultury (Atkinson, Young 2008: 50).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Metodologie

Praktická část této práce je postavena na kvalitativním výzkumu a jeho metodách, jimiž jsou zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory. Výběr metody byl zvolen s ohledem na charakter zkoumaných dat, přičemž kvalitativní výzkum mi přišel vhodnější nežli kvantitativní hlavně díky tomu, že bylo zapotřebí pochopit skupinu, hledat souvislosti, porozumět zkušenostem, porozumět interakcím, zkoumat fenomén v přirozeném prostředí. V práci nebylo cílem vytvořit teorii, která by se dala zobecnit na celou populaci a ani výzkumný vzorek nepředstavoval velkou skupinu, tudíž byla vybrána kvalitativní forma výzkumu.

Předmětem kvalitativních metod jsou názory lidí, na které je výzkum zaměřen. Skrze ně se následně hledá porozumění sociálním kontextům. Kvalitativní výzkum je poměrně často v literárních zdrojích charakterizován negativní definicí. Ta ho vymezuje jako jakýkoliv výzkum, jehož výsledků nedosahujeme za pomoci statistických způsobů sběru dat nebo jiných metod kvantifikace. Jeho potenciál využití co se týče předmětu zájmu, nalezneme například v životě lidí, chování, příbězích, ale také v společenských hnutích, fungování organizací a vzájemných vztazích (Strauss, Corbinová 1999: 10). Pro přesné definování využiji citaci metodologa Creswella, který o kvalitativním výzkumu mluví takto:

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (Creswell 1998:12).

Silou kvalitativních dat je přirozené uspořádání, popis každodenního života, nevytržení z kontextu, lokální zakotvenost. Mohou mít podobu zvuku, slova, věty, fotografie, filmu, zkratka jakéhokoliv znaku

či systému znaků (Toušek 2012: 32). Kvalitativní výzkum je však podroben i řadě kritik, především za subjektivní přístup ke kategorizaci událostí nebo aktivit. Dalším problémem se objevuje při snaze zobecnit výsledky na populaci. Ze strany kvantitativních výzkumníků jsou vrhány kritiky na stranu kvalitativních a obráceně. Jak tvrdí David Silverman ve své knize *Ako robiť kvalitatívny výskum*, společným cílem společenských věd by měla být objektivnost a od dichotomie, která je nebezpečná, by se měla věda oprostít (Silverman 2005: 21-23).

Jak už jsem výše uvedl, při sběru dat jsem zvolil formu kvalitativního výzkumu a jeho metodu zúčastněného pozorování spolu s hloubkovými polostrukturovanými rozhovory.

3.1.1 Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování se řadí mezi nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu. Je jím možné popsat co se kde děje, kdo se dění účastní a za jakých okolností nebo z jakých důvodů se objevuje. Role pozorovatele nespočívá v pasivním zaznamenávání dat někde mimo oblast zájmu, avšak v osobním zúčastnění se dění v sociální situaci, v níž se předmět výzkumu projevuje. Tímto přístupem nám na povrch vyjde mnoho otázek, které by jinak zůstaly zcela nevyřešeny. Jeho použitím dosahujeme porozumění našemu objektu zájmu. V průběhu zúčastněného pozorování může badatel dle potřeby využít i jiných metod pro získání dat: rozhovory, audio-video záznamy, deníky apod. (Hendl 2005: 193).

Zúčastněné pozorování bylo prováděno od měsíce listopadu do března ve skupině aktivních vykonavatelů kickboxu, kteří zápasí za Atomgym Plzeň. Proniknutí do zkoumané skupiny nebyl žádný problém, protože sám nějaký čas tento sport provozuji a na tréninky pravidelně docházím. Dále jsem se také zúčastnil kickboxerského turnaje v Klatovech, kde jsem jako závodník měl možnost pozorovat ba dokonce

prožívat předzápasové rituály, sledovat gesta jakými se sportovci prezentují a v neposlední řadě se aktivně zapojit do rozhovorů. Velice specifická byla atmosféra této akce, která následně posloužila k interpretaci dat. Ve své práci se zaměřuji na postoje, hodnoty a názory osob zkoumané skupiny kickboxerů. Snažil jsem se zjistit, zda sport konstruuje jakýsi ideologický rámeček, se kterým se tito jedinci ztotožňují a začleňují se díky němu do společnosti. Je zřejmé, že v mém případě je metoda zúčastněného pozorování vhodná, jelikož zkoumaná skupina je určitým způsobem specifická, především svými pohledy na realitu.

3.1.2 Polostrukturované rozhovory

Jako další metodu sběru dat jsem zvolil polostrukturované rozhovory zaměřené na dané téma. Tento druh rozhovoru se používá pro minimalizování variací otázek, které jsou kladené dotazovanému. Hlavním znakem je scénář rozhovoru, který tvoří tematický rámeček rozhovoru. Toho se výzkumník může, ale i nemusí doslovně držet. Otázky může přizpůsobovat situaci a respondentovi. Velmi prospěšná je také možnost kladení podotázek a doplňujících otázek, díky nimž získáme větší detaily o zkoumané problematice (Miovský 2006: 159-161). I tyto typy otázek byly ve výzkumu využity. Polostrukturovaný rozhovor umožňuje provést interview s více lidmi a následně je srovnat. Zároveň pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale i promítnutí vlastních zkušeností. Vedení rozhovoru je vědou i uměním. Vyžaduje dovednosti, interpersonální porozumění, disciplínu, koncentraci, citlivost, schopnost reagovat. Pozornost při rozhovoru musíme věnovat, také obsahu otázek, jejich formě, pořadí, délce rozhovoru. Důležitý je začátek a konec rozhovoru. Na začátku dotazování je doporučeno klást nenáročné, nepřiliš osobní otázky, aby se respondent nejprve rozpovídal a osmělil. Závěr není jen o loučení a poděkování, ale lze dobře využít k získání důležitých informací (Hendl 2005: 166-174). To se koneckonců promítlo i do výzkumu.

Díky polostrukturovaným rozhovorům s jednotlivými zápasníky jsem se snažil o získání co nejdůležitějších informací. Při rozhovorech jsem neopomněl požádat o svolení, co se týče rozhovoru i nahrávání, ujistit respondenty o anonymitě, zamezit přítomnosti dalších osob, prokazovat zájem, pochopení, snažil jsem se reagovat na odpovědi, vést evidenci, vytvořit prostředí, v němž se dotazovaný bude moci vyjadřovat svým vlastním způsobem, udržovat neutrální postoj k obsahu zjištěných dat, a také jsem se pokusil o tichou sondáž. V neposlední řadě jsem neopomenul poděkovat. Rozhovor obsahoval 14 otázek, délka jednotlivých rozhovorů byla 20 - 30 minut. Proveden byl s deseti členy skupiny kickboxu. Vše bylo se svolením zaznamenáno skrze aplikaci na mobilní telefon a následně přepsáno do textového procesoru. Interview probíhala v oblasti Plzeňska, potažmo ve Stříbře, kde někteří jedinci taktéž trénují, ale především odtud dojíždějí na tréninky do Plzně.

3.1.3 Otevřené kódování

Během analýzy dat bylo využito také metody otevřeného kódování, která byla velice přínosná pro lokalizování analyzovaných témat. Jedná se o rozbor získaných dat, při kterém dochází k pojmenování (kódování), tematickému rozkrytí textu a následné kategorizaci. V této práci byla přiřazena určitým odstavcům, větám, slovním spojením podstatná jména nebo slovesa vystihující téma v dané části textu. Využil jsem kódu jako přátelství, motivace, násilí, znak, jednat s rozumem apod. Text jsem si také barevně roztřídil dle tematické podobnosti. Z takto označených dat jsem navrhoval více abstraktnější kategorie, protože právě ony napomáhají při následném návrhu teorií (Hendl 2005: 247).

3.1.4 Výzkumný vzorek

Během výzkumu byly provedeny rozhovory s 10 respondenty, kteří trvale žijí na území České republiky, přesněji v Plzeňském kraji a identifikují se jako aktivní provozovatelé kickboxu již delší dobu. Co se týče věkového složení, jednalo se především o osoby ve věku 20 – 30 let. Jeden z respondentů dosahoval věku 40 let. Právě on byl díky svým zkušenostem obrovským přínosem informací. Výzkumný vzorek představuje 10 mužů, jelikož právě spíše muži jsou povzbuzováni k fyzicky náročným, soutěživým a agresivním formám sportování. Ženského zastoupení je ve fullcontactním kickboxu velice málo. 4 respondenti jsou studující, 6 pracující. Jeden z nich vyčnívá tím, že se jako jediný tímto sportem i živí. Někdejší několikanásobný mistr České republiky, druhý na mistrovství Evropy, třetí na mistrovství světa, v současné době trenér Atomgymu Plzeň byl pro můj výzkum velmi přínosný. Rozhovory probíhaly v tělocvičně klubu, ve dvou případech v domácnosti dotazovaných. Všichni byli informováni jak o účelu nahrávání, tak i o anonymitě jejich osob. Počet získaný rozhovorů považuji za dostatečný, jelikož se odpovědi začaly opakovat.

Tab. 1 Informace o respondentech

Pseudonym	Věk	Bojovým sportům se věnuje po dobu	Povolání
Honza	40	32 let	Trenér
Venca	29	11 let	Elektrikář (Mistr)
Seva	20	3 roky	Student
Tomáš	23	2 roky	Student
Tom	22	2 roky	Dělník
Václav	25	4 roky	Podnikatel
Standa	22	2 roky	Student
Martin	20	2 roky	Student
Aleš	27	3 roky	Dělník
Pepa	30	5 let	Policista

3.1.5 Atomgym Plzeň

Klub bojových sportů Atomgym byl nově vybudován v roce 2012. Založení této moderní tělocvičny mělo především záměr ve zvýšení popularity bojových sportů a pohybových aktivit s nimi spojenými v Plzeňském kraji. Na tréninky může přijít absolutně každý, stačí si jen vybrat z tréninkového rozpisu, který obsahuje jak kickbox, muay thai, kruhový trénink, krav magu tak velice moderní MMA. Jde tedy o dobrovolnou a neformální skupinu. Na výběr je též celá řada trenérů.

Trenérství je jedním z klíčových aspektů utváření skupiny, protože trenér ovlivňuje přístup zápasníků ke sportu, předává jim své zkušenosti i ideologické představy. Velkou roli hraje i přístup jedince ke sportovní aktivitě. Obrovský rozdíl spočívá v rovině rekreační (fitbox), amatérské a profesionální. U členů klubu, kteří kickbox provozují se záměrem zápasit, se dá říci, že tento sport se stává i ideologií. Co se týče Atomgymu Plzeň, tak jde zejména o amatérské soutěžní výkony.

3.2 Analýza dat

3.2.1 Cíl výzkumu, výzkumné okruhy témat

Cíl výzkumu spočíval v identifikování charakteristik, hodnot, postojů, názorů, které zakládají společnou identitu skupiny vykonávající fullcontactní styl kickboxu. Hlavní zacílení výzkumu směřovalo k vymezení role sportu jako socializačního činitele, nástroje, který působí na jedince této specifické skupiny. Velice významné bylo sebeidentifikování respondentů a jejich názor na kickbox coby „násilný“ sport.

Polostrukturované rozhovory byly zaměřeny na tyto okruhy témat:

- význam sportu a motivace ke sportu – motivace jedinců ke kickboxu, vymezení sebe samého, význam sportu pro členy skupiny,
- identita, skupinová identita, hodnoty – vizuální projev, společné znaky, sdílené představy, aspekty ovlivňující utváření identity uvnitř skupiny, osobní priority,
- postoje – postoje ve vztahu ke společnosti, k ostatním sportům, k jiným sociálním skupinám.

3.2.2 Interpretace dat

3.2.2.1 Význam sportu a motivace ke sportu

První část rozhovorů byla zaměřena na osobu sportovce, jeho motivaci, vztah a důvody proč si kickbox zvolili jako část svého života. Cílem této části rozhovorů bylo nalézt v odpovědích spojitost mezi sportovcem a výběrem právě individuálního, bojového sportu. Dále pak bylo cílem zodpovědět otázku, co sport jedinci přináší, co pro něj znamená. Z odpovědí bylo také zřejmé, že i samotní respondenti vnímají změnu, která vykonáváním sportu nastala. Ať už se jedná o změnu jich samotných nebo o změnu, co se týče pohledu na ně ostatními lidmi.

Význam sportu v životě dotazovaných osob byl patrný jak ze zúčastněného pozorování, tak z rozhovorů. Všichni respondenti uznali, že kickbox tvoří část jejich života, a že vliv na vývoj či transformaci jejich osobnosti je zcela pozitivní. V odpovědích byly sportu přisuzovány hodnoty jako: přínos fyzické i psychické síly, sebevědomí, přátelství, spojení zábavného s užitečným. Dokladem tomu mohou být odpovědi dvou zápasníků:

Seva: „Tak kickbox mi přináší fyzickou i psychickou sílu celkově. Je to dobrej sport pro udržování se v kondici. Taky jsem určitě získal nový kamarády vlastně mezi lidma, který to dělají. Víc se bavim asi s lidma z tréninku. Něktej starší kamarádi mě trochu i zavrhlý skrz ten sport.“

Venca: „Díky kickboxu jsem prostě víc psychicky vyrovnanější, můžu se tady vybít, trochu pročistit hlavu. Určitě mám i lepší fyzčku a sebevědomí.“

Důležitost sportu v dnešní době nelze popřít. Sport je nástroj pro získání hodnot, názorů, idejí, skrze které lidé následně zaujímají své místo ve světě (Sekot 2006: 15).

Velice zajímavé byly informace o tom, co vlastně bylo impulsem k volbě kickboxu, co jedince motivovalo k rozhodnutí začít s bojovým sportem. Podle Sekota (2006) *„aktivita lidského subjektu vzniká v konkrétní činnosti, která na základě jejích objektivních podmínek a v pevné vazbě na vnitřní pohnutky formuje motivační jednání. Struktura zaměřenosti každé osobnosti přitom vychází z dynamiky uspokojování individuálních potřeb a z vnitřně zakotvených aktivit, které směřují k dominantním zájmům posilujícím vztahy k vnějšímu prostředí. Motivace tak sehrává důležitou úlohu v regulaci činnosti jedince“* (Sekot 2006: 113). V tomto bodě se odpovědi poměrně často lišily a některé vykazovaly známky specifické pro bojové sporty. Tyto známky představují, že již v dětském věku u některých jedinců bylo možné vyzorovat větší míru nasazení např. při kolektivním sportu, větší průbojnost či rvavost, a tak volba padla již v žákovských letech na úpolové sporty jako řecko-římský zápas nebo judo. Příkladem je i polovina z mých respondentů, kteří zmínili tento důvod volby bojových sportů.

Honza: *„...to už jsem zjistil na tom fotbalovém hřišti, že víc mě to táhne do toho úpolu, byl jsem takovej průbojnější a rvavější. Takže pro mě lepší varianta bylo zvolit zápas, ke kterému se de facto vracím do dnes.“*

Tomáš: *„Když jsem byl mladší, tak jsem chodil hrát fotbal, hokej před barák, basketbal, dělal jsem atletiku. Ve všem jsem dával přednost spíš silový hře, nějak mi nevadil kontakt a někdy to dopadlo i potyčkou vlastně, kterou jsem podle mě nikdy nezapříčinil já. Pak jsem jako žák základní školy vyzkoušel zápas a po večerech taky koukal na Eurosportu na turnaje v kickboxu. Pak když jsme byli starší, tak vždycky někdo něco vyprovokoval a já se musel zapojit nebo spíš někoho bránit.“*

Jiným druhem motivace zmiňovaným při výzkumu byly fyzické dispozice. Někdo bojové sporty dělá především pro zlepšení zdatnosti, tělesné stavby a schopnosti se při případné šarvátce ubránit. Dalším

důvodem proč začít s kickboxem byl uveden aspekt, který často provází moderní sport. Tím je fenomén sportovních či filmových hvězd.

Seva: „Když jsem byl malej tak se mi líbil J. C. Van-Damme prostě. Chtěl jsem být jako on, tak jsem doma trénoval rozštěpy a tuty kraviny.“

Zhlédnutí se ve filmovém hrdinovi nebo reálném sportovci má kořeny v poválečné americké společnosti. Kult hrdinů silně podporován obrovským vlivem médií působí především na mladší generace. Hrdinové a celebrity symbolizují úspěch, slávu, dovednosti, stávají se z nich idoly pro mnohé jedince.

3.2.2.2 Identita, skupinová identita, hodnoty

Jak jsem uvedl již v předchozích částech práce, sport hraje důležitou úlohu při tvorbě identity. Ta je výsledným produktem vztahu jedince a struktury. Identitu nelze zkoumat bez kontextu, vždy musí být pozorována s ohledem na sociální realitu ovlivňující danou identitu (Berger, Luckmann 1999: 170-172). Člověk si skrze sport osvojuje sociální role, učí se dovednostem, hodnotám. Je zřejmé, že sport není jediným aspektem ovlivňující nabyté hodnoty či životní priority. Obrovský vliv na konstrukci osoby má rodina, vzdělávací systém, prostředí. Při analýze dat zcela jednoznačně vyšlo, v čem respondenti shledávají důležitost. Takřka bez výjimky je za prioritu považována rodina. Následuje určitý přínos společnosti, užitečná práce. Samotní respondenti tyto hodnoty přikládají k tomu, že kickbox je pro ně velice srdeční záležitost, která v jedinci buduje řád, věrnost, loajalitu, uvědomění si základních životních hodnot.

Václav: „Pro mě je určitě důležitý mít rodinu, skvělou rodinu. Mít okolo sebe dobrý kamarády a mít se dobře. Mít práci a prostě být šťastnej, dát přínos tady tý komunitě, dát tomu světu něco dobrýho.“

Standa: „...být užitečným člověkem. Nebýt nějaké sociální případ z vlakáče. Něco trochu dokázat aspoň, nebýt prostě fakt sráč nějaké.“

Socializační proces probíhající pro začlenění se do skupiny, ovlivňují velkou mírou také aspekty uvnitř skupiny. Myšlena tím byla věc charakteristická pro sportovní odvětví a tou je trenérství. Trenér je pro mladé sportovní nadšence vzorem, vztahují k němu své ambice či utváření osobní image. S aktivitou trenérství je přímo spjat proces anticipující socializace. *„Anticipující socializace je procesem, jímž si jedinec vstřícně osvojuje normativní a hodnotový systém a vzorce chování a napodobuje chování a verbální projevy členů skupiny, fungující jako míra hodnocení vlastního chování, postojů, aspirací, životního způsobu, ambicí, zjevu apod.“* (Sekot 2006: 48). Uvnitř bojového klubu role trenéra představuje základní princip, podle kterého se bude skupina utvářet. Závisí na něm kvalita tréninků, dosažených výsledků i to jak se kolektiv prezentuje.

Ze zúčastněného pozorování i interview se dalo vypožorovat, že přes veřejností udělený předsudek agresivity a násilí se jedná především o emotivní lidi, pro které jsou důležité mezilidské vztahy, např. přátelství. Právě přátelství bylo hojně uváděno během rozhovorů. Pouto mezi členy vytvořené sdílenou sportovní aktivitou skupiny představuje opravdu silné vztahy přesahující čas vyhrazený pro trénink.

Martin: *„Spojuje nás určitě to, že jsme výborná parta. Jsme lidi, který to baví, nedávají najevo, že něco takového dělají, rozumíme si. Tím sportem si utužujeme jakoby bratrství, že při sobě stojíme. Scházíme se vlastně i mimo tréninky, třeba na pivu a tak.“*

Tyto silné vztahy jsou vytvářeny díky vzájemné interakci, a také díky tomu, že *„skupina je soubor osob, které mají společný zájem“* (Bennett 1991: 5). Dochází tedy k integraci členů skupiny, k vytvoření kategorie „my x oni“, k sdílení skupinové identity. Ta je nadále posilována společnými znaky. Asi nejvíce zastoupenou složku, co se týče identifikace

skupiny, tvoří vizuální znaky. Skupiny prostřednictvím stylu odhalují svoji identitu a sdělují své ideologické představy (Hebdige 2012: 155-165). Vizuální projev zápasníků kickboxu představuje spojení několika stylů najednou. Na jedné straně se často prezentují sportovním oblečením značek reprezentující bojové sporty, (značky jako Lonsdale, Everlast, Affliction, Tapout, Bad Boy), a na straně druhé jsou oděni do oblečení, které symbolizuje agresivitu a podtext rasovosti (značky jako Thor Steinar, Doberman's, Pit Bull Germany). Určité znaky především spojené s rasismem a agresí se podobají charakteristikám subkultury Hooligans nebo Skinhead. Dalším společným znakem jsou především vyholené či krátce střižené vlasy do tzv. ostrůvku, pruhu. Tato image má úlohu vyvolat větší respekt u soupeře i veřejnosti, ale také slouží jednoduše pro praktické účely, protože dlouhé vlasy by při náročném tréninku nebyly zcela ideální. Příslušnost ke skupině může být vyjádřena i jiným estetickým doplňkem a tím je tetování.

Tomáš: *„Určitě je pro nás společná nějaká image, možná krátký vlasy, asi protože se to nehodí na tréninky dlouhý vlasy. Ostřej pohled, určitě jiný oblečení a většinou namakaný tělo. Taky tetování většinou. Člověk dává najevo na co je pyšnej.“*

Aleš: *„Tak bojový sporty jsou tvrdší než nějaký fotbal, tak i prostě ty kluci musí vypadat drsněji. Je to spíš chlapecká záležitost, záležitost bojovníků a ty musí ten boj symbolizovat.“*

Všechny výše zmíněné estetické úpravy zevnějšku slouží především k prezentaci či zvýšení maskulinity. Soudobá společnost je ve znamení sílícího vlivu image, významně roste úloha tělesného vzezření a fyzické krásy (Sekot 2006: 319). Podle samotných sportovců jejich zevnějšek souvisí se sportem, který dělají. Všechny mé dotazované také pojí poslech podobné hudby (rock, tvrdší styl muziky) a zájem o další aktivity, které napomáhají ke zlepšení fyzické kondice (posilovna, běh).

Část rozhovoru byla věnována obecně sdílené představě, že bojový sport se automaticky pojí s hrubým chováním, násilím, agresivitou. Velkou silou co se týče tohoto tématu, oplývají média, jež vyvolávají změny a budují reality v našem post-moderním světě. To se týká i problematiky skupin nebo subkultur. Tisk, televize nebo rádio poskytují skupinám důležité představy o jiných skupinách, a zároveň utváří obraz jejich vlastních životů. Velmi záleží na tom, jaký úhel pohledu na danou věc média podají. Následně se buď zvedne vlna nevolí vůči subkultuře či dojde k fascinaci. Zprvu hraje velice významnou úlohu styl, který má za úkol zaujmout, následně však často vyplouvají na povrch deviantní činy členů kolektivu, v našem případě hrubost (Hebdige 2012: 134). Násilí, vyšší míra agresivity je však nedílnou součástí některých druhů sportu. Plno kontaktní kickbox je jedním z nich, a tak bez využití fyzického kontaktu nelze provozovat. Jeho smyslem je protivníka porazit pomocí plné síly údery a kopy. I když se brutalita může jevit poměrně vysoká, vše probíhá v duchu fair play a v rámci pravidel. Porušení pravidel a přehnaná brutalita je potrestána. Svůj názor vyjádřili i respondenti, kteří prostřednictvím otázky na toto téma podali v podstatě vymezení sebe samých.

Honza: *„To je mýlka u lidí, kteří o tom neví vůbec nic.... My jsme lidi, který se narodili jako bojovníci do doby míru, takže více méně ten kontakt vyhledáváme ve sportovním odvětví, kde jsou regulérní pravidla a nikoliv na ulici a tak dále. Takže ti co vyhledávají násilí, to se sportem nemá nic společného, to jsou prostě tupcí, který se slušným chování nemají nic společného. My jsme lidi, který preferují regulérní pravidla. Mám tu zkušenost, že lidi provozující tyto sporty jsou vesměs skvělý lidi, který mají v hlavě mozek, používají ho a nemají tendenci mít nějaký komplex a dělat problémy na ulici a tak dále. Takže těchto lidí by mělo být víc a víc a pak by prostě nebylo žádný násilí a problémy mezi lidmi, hádky apod.“*

Seva: „...skoro bych ten sport přirovnal k šachům, protože člověk musí hodně přemýšlet, taktizovat, ne se jenom mlátit hlava nehlava. To násilí se taky týká podle mě hodně povahy člověka. Někdo si chce prostě něco dokazovat, udělat dobře egu, tak se popere, aby ostatním ukázal jak je drsnej.“

Z výpovědí jasně vyplývá, jak se k násilí staví sportovci. Násilí berou za část svého zájmu, ovšem v povolené míře. O agresivním chování v ulicích mluví jako o individuálním problému, kde záleží na povaze jedince.

3.2.2.3 Postoje

V této části jsem svůj zájem soustředil na postoje osob zkoumané skupiny. Vyhodnocení získaných informací týkajících se postojů vyšli zcela jednoznačně. Přehnaná empatie či sociální cítění u zápasníků nelze příliš očekávat. Specifické pro ně jsou spíše radikálnější názory. Jak už bylo výše zmíněno, prim uvnitř skupiny hraje maskulinita, z čehož vyplývá i opovržení některými sporty. Například moderní podoba fotbalu, která někdy více než na hře staví na reklamě a medializaci, nevyvolává u respondentů příliš zájem. Fotbalové celebrity pro ně představují určitý typ zženštilosti.

Základem této kapitoly je především zjistit vůči čemu respondenti vykazují negativní postoje. Na otázku zda je něco co jim vadí na současné společnosti a jak by to případně změnily, byly odpovědi téměř identické.

Honza: „Tak to bych mohl říct skoro všechno. Vadí mi, jak se k sobě lidi chovají. Prostě vůbec celkově jak to je, jak je nadržováno jiným lidem. Převážně těm nepřizpůsobivým což jsou cigáni. Já to řeknu rovnou jak to je. Pro lidi, který se snaží, chodí do práce a platí daně, snaží se opravdu aby tady byli pro ten stát potřebný a užitečný, ti se nedohledají žádného práva. Bohužel zákony a vůbec všechno, tak je otočený vzhůru

nohama, a když má někdo z nás slušných lidí nějaký problém, tak se ani nedovolá spravedlnosti. Jsem Čech, jsem hrdej Čech, ale na tohle rozhodně hrdej nejsem.“

Venca: „Na této společnosti mě štve politika, kord v této zemi. Protože ta politika dává sociálním případům hrozně velký možnosti, dostatečně netrestají zločince a to je příčinou násilí v ulicích. Proto i ten sport tady kvůli tomu vykonávám. Abych dokázal ubránit sebe, svojí rodinu, svůj majetek.“

Tom: „Určitě naše politika nestojí za nic. A od toho se odvíjí další věci. No když vidím tady ve Stříbře, tak každé kapsuje jenom prachy sám pro sebe, nedělá nic pro ostatní lidi. Všichni koukají jenom na sebe. Pak třeba situace v ulicích, jak se to tu paktuje. To je za chvíli na gangy, a aby se to tady mlátilo hlava nehlava. Vyřešil bych to tak, že by takovýhle lidi měli jít do práce.“

Pepa: „Nejvíce asi cigáni. Tuty lidi mě prostě vyloženě vadí, protože s nima mam tolik negativních zkušeností. Co se týče mí rodiny, mého mladšího bráchy, který je tím trošku poznamenanej. Nemyslim přesně jenom cikány, ale všechny ty individua, který jsou nebezpečný tomu okolí a přizívou se na naší společnosti. Společnost by si to měla uvědomit, nějakým způsobem to řešit a podniknout společný kroky.“

Z odpovědí vyplývá negativní postoj zejména k politice, romské menšině, nepřizpůsobivým jedincům. Vyhraněné názory tedy vyjadřují vůči věcem nebo osobám, které určitým způsobem narušují představu řádu, harmonie, nedodržují normy. Na trénincích do hlav zápasníků trenéři vštěpují slušné chování, úctu, spravedlnost, a tak možná právě proto je podobné věci iritují. Na otázku proč takovýto negativní postoj k romské menšině, někdo zmiňoval špatné osobní zkušenosti, jiný vykazoval známky extrémního nacionalismu. Tento záporný vztah, se dal vysledovat i v průběhu zúčastněného pozorování, kdy při závodech

v Klatovech do zápasu nastoupil příslušník romské populace. Z reakcí hlediště bylo zcela evidentní, kdo si získal přízeň publika a kdo ne.

3.2.2.4 Subkultura ano či ne?

Pojem subkultura je značně problematické definovat. Existuje mnoho teorií zabývajících se problematikou subkultur, a které si vytváří vlastní pojmosloví. Obecně jde o menšinovou skupinu, odlišující se od většinové určitými specifickými rysy. Zvolená cílová skupina má vnitřní organizovanost a od většiny populace je odlišná především svými spíše radikálními postoji a hodnotami. Na druhou stranu jde o zcela dobrovolnou, neformální, otevřenou skupinu. Koncept subkultury známý ze 70. let 20. století by tedy naši skupinu za subkulturu neoznačil, jelikož jádrem tohoto konceptu je výrazná stylová homogenita, silné hranice trvání, vyjádření třídního a politického odporu, vysoký stupeň ztotožnění. K potvrzení této poněkud archaické myšlenky využijeme již v teoretické práci zmíněný Gelderův koncept (Gelder 2007), který navrhl šest hlavních způsobů, jak subkultury identifikovat prostřednictvím svých postojů. Respondenti naplňují pouze dva z nich a to, vztah k území (klub), odmítání banalit. O dalších se dá polemizovat. Například krátké vlasy nebo tetování v 21. století extravaganci úplně nepředstavují. Taktéž přátelské vztahy respondenti neberou za přednější než rodinné (oba typy vztahů mají velký význam) a negativní nebo ambivalentní postoj k sociálním třídám je spíše individuální záležitost.

Vzhledem k post-moderní heterogenní společnosti se tato teorie subkultury jeví být zastaralou, dokonce sklidila vlnu kritiky ze strany novějších konceptů, které kritizovaly především ignoraci etnických odlišností, genderových rozdílů (Macek 2006: 133 - 138). Subkultura byla chybně prezentována jako zamknutá, koherentní skupina, což dnes nepřipadá v úvahu. Členové kolektivu nejsou pouze pasivními osobami, ba naopak jsou aktivními aktéry, již svým jednáním ovlivňují strukturu a vývoj subkultury (Fine, Kleinman 1979). Důležitou roli hraje angažovanost

jedince v rámci skupiny, jelikož podle ní a dalších získaných znalostí a komodit se mu zvyšuje subkulturní kapitál. Ten má za příčinu určitou hierarchizaci kolektivu. Kdybychom teorii subkulturního kapitálu využili v naší cílové skupině, jednoznačně by největším subkulturním kapitálem oplýval trenér, poté by následovali aktivní sportovci s největšími zkušenostmi. Hierarchický žebříček by šel sestupně dle míry participace členů až k nově začínajícím jedincům (Thornton 1997).

Skupina aktivních kickboxerů bezesporu organizovaná je, pojí ji hodnoty, sdílené postoje, společný záměr či mnohé další atributy. Subkulturou bych ji však nenazval a raději se přikloním k mnohem atraktivnějšímu pojmu, který působí volněji. Tím pojmem jsou městské kmeny. Koncept městských kmenů (Mafessoli 1996) odpovídá interpretaci našich respondentů. Stejně jako v případě naší skupiny se jedná o malé převážně neformální kolektivy lidí, kteří mají společné zájmy, podobný pohled na svět, oblečení, styl a vzory chování. Jejich ideologie je odrazem toho co mají rádi nebo naopak co nesnáší.

4 ZÁVĚR

Záměrem této práce bylo proniknout do skupiny aktivních provozovatelů kicboxu. Zjistit jak jsou jedinci sportem ovlivňováni a jak sport utváří jejich osobnost. Výzkum dokládá, že kickbox jedince ovlivnil natolik, aby skrze něj nahlíželi na realitu. Osvojili si určité názory, postoje, ideologie.

Interpretace získaných dat potvrzuje, jak významný je sport v životě našich informátorů. Z nejčastějších odpovědí lze vyčíst, jaký přínos kickbox pro jeho vykonavatele má. Ten spočívá zejména ve zlepšení fyzické i psychické kondice, zvýšení sebevědomí, navázání nových přátelských vztahů, které jsou díky sportu a vzájemné interakci velice intenzivní. Při otázce zjišťující motivaci pro vykonávání bojových sportů, se objevila značná různorodost odpovědí. Někteří spatřují motivaci již od útlého věku, kdy zjistili určité predispozice vhodné pro tento druh sportu. V tomto smyslu nejčastěji uvádí větší průbojnost, fyzický kontakt, touhu po individuálním úspěchu. Setkal jsem se však i s odpověďmi, kdy se respondenti shledli s fenoménem sportovních hvězd či celebrit.

Vykonavatelům bojových sportů bývají mnohdy přisuzovány hrubé až agresivní vlastnosti. Výzkum však došel k jiným výsledkům. Sami respondenti zmiňují, že problém agresivity je představa lidí, kteří se tímto druhem sportu nezabývají. Fyzický kontakt tvoří součást této aktivity, která ovšem probíhá v rámci pravidel a ze zásady v ringu. Jakýkoliv jiný projev násilí je dle mínění respondentů individuálního charakteru. Společně sdílenou složkou identity se jeví být silné pouto k rodině, přátelství, dodržování norem a řádu. Z vizuálního hlediska je poji znaky zvyšující maskulinní představu, jako jsou vlasy spíše krátkého střihu, záliba v tetování, oblečení spojené s tímto sportem. Důležitým aspekt, který má socializační vliv na sdílení skupinové identity je faktor trenérství. Prostřednictvím osoby trenéra se utváří postoje a hodnoty jedinců uvnitř skupiny. Co se týče postojů, byly odpovědi respondentů zcela

jednoznačné. Negativní postoj vykazují zejména vůči věcem nebo osobám porušující řád či upřednostňující individuální potřeby na úkor kolektivních. Nejvíce jsou pohoršení děním v politice, chováním romské menšiny či nepřizpůsobivých jedinců.

Závěr praktické části byl určen k řešení otázky, zda se dá skupina označit za subkulturu či nikoliv. Jako nevhodné se ukázaly starší koncepty ze 70. let, jelikož subkulturou berou za pevnou homogenní skupinu, jejímž hlavním smyslem je vyjádření třídního či politického odporu. Na druhou stranu přínos pro tuto práci představoval Maffesoliho koncept městských kmenů (Maffesoli 1996), kdy se jedná o malé převážně neformální kolektivy lidí, kteří mají společné zájmy, podobný pohled na svět, oblečení, styl a vzory chování. Tato charakteristika zcela odpovídá námi zkoumané skupině.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Atkinson, M., K. Young. 2008. *Tribal Play: subcultural journeys through sport*. Bingley: Emerald Group Publishing.

Bennett, R. 1991. *Organisational Behaviore*. London: Pitman Publishing.

Bereger, L. Peter, T. Luckmann. 1999. *Sociální konstrukce reality*. Brno: CKD.

Blanchard, K. 1995. *The Anthropology of sport an introduction*. Westport: Bergin & Garvey.

Coakley, J. 2004. *Sport in society*. New York: McGraw-Hill.

Creswell, J. W. 1998. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Fine, G. A., S. Kleinman. 1979. „Rethinking Subculture: An Interactionist Analysis.“ *American Journal of Sociology*. 85 (1): 1-18.

Frey, J. H., D. S. Etzen. 1991. „Sport and society.“ *Annual Review of Sociology*. 17: 503-522.

Gelder, K. 2007. *Subcultures: Cultural Histories and Social Practice*. Abingdon: Routledge.

Giddens, A. 1992. *The Transformation of Intimacy*. Stanford: Stanford University Press.

Giddens, A. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo.

Goffman, E. 2003. *Stigma*. Praha: Slon.

Hebdige, D. 2012. *Subkultura a styl*. Slavonice: Dauphin.

Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

- Hogg, Michael A., D. Abrams 2003. „Intergroup Behavior and Social Identity“. Pp. 407 – 431 in Hogg, Michael A., Cooper, J. (eds.). *The SAGE Handbook of Social Psychology*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Jenkins, R. 2008. *Social Identity*. Abingdon: Routledge.
- MacClancy, J. 1996. *Sport, Identity and Ethnicity*. Oxford: Berg Publishers.
- Macek, J. 2006. *Fandom a text: fandom – subkultura textu*. Praha: Triton.
- Maffesoli, M. 1996. *The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society*. London: Sage Publications.
- Mannheim, K. 1991. *Ideologie a utopie*. Bratislava: Archa Bratislava.
- Miovský, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Novotná, E. 2010. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada.
- Olivová, V. 1989. *Odvěké kouzlo sportu*. Praha: Olympia.
- Pavelka, R., J. Stich. 2012. *Vývoj bojových sportů*. Praha: Karolinum.
- Sekot, A. 2008. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada.
- Sekot, A. 2006. *Sociologie sportu*. Brno: Paido.
- Schaefer, R. T., R. P. Lamm. 1995. *Sociology*. New York: Mc-Graw Hill.
- Silverman, D. 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Praha: Ikar.
- Strauss, A., J. Corbinová. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení podané ruce.
- Šubrt, J. 2008. *Soudobá sociologie II*. Praha: Karolinum.

Thornton, S. 1997. *The Social Logic of Subcultural Capital*. In Gelder, K. – Thornton, S. 1997. *The Subcultures reader*. London: Routledge.

Toušek, L. 2012. „Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie.“ Pp. 25-100 in Hirt, T. et al. (eds.). *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*. Plzeň: ZČU.

Velký sociologický slovník, P-Ž. 1996. Praha: Karolinum.

Watters, E. 2004. *Urban tribes: Are Friends the New Family?* London: Bloomsbury Publishing.

6 RESUMÉ

This bachelor thesis deals with identity, group identity, socialization, values, characteristics, opinions, which were created by sport, especially kick boxing. The paper is divided into two parts – theoretical and practical.

In the theoretical part I will mention the main terms which are connected with the issue of my topic. I will briefly describe the role of the sport in post-modern society and development, rules of kick box.

The practical part contains meaning of the sport, motivation, identity, group identity, personal priorities, common features shared ideas, visual expression, attitudes in relation to society, to other sports or groups, which are shared in my target group. My fieldwork was collected through semi-structured interviews and participant observation in group of Atomgym Pilsen.

7 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 **Informace o respondentech**

8 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Logo Atomgym Plzeň

Příloha č. 2 – Společné tréninkové foto

